

Δύο παράλληλα σύμπαντα ... συντίθενται Η ιατρική επί των επάλξεων του σινεμά

του **Αλέξη Ν. Δερμετζόγλου**
Κριτικού Κινηματογράφου
Ιατρού Μικροβιολόγου

Είναι πολύ ενδιαφέρον να εξετάσουμε πώς το σινεμά αντιμετωπίζει είτε την ιατρική είτε ιατρικά θέματα. Κάποιες φορές, διακρίνεται ένας επιδερμικός και επιπόλαιος χειρισμός και κάποιες άλλες μια αξιοπρόσεκτη διαχείριση. Βεβαίως, υπάρχουν και εκείνα τα κινηματογραφικά φιλμ που αξιοποιούν ιατρικά θέματα και κατακτήσεις της επιστήμης σε όλο το μήκος, πλάτος και βάθος του σεναρίου τους και άλλες που επιλέγουν την επιστημονική φαντασία ή και την πρόγνωση.

Στο σύνολο του έργου του γνωστού Καναδού σκηνοθέτη Ντέιβιντ Κρόνενμπεργκ καταγράφεται μια έμμονη ιδέα, πως δηλαδή η αύξηση των δυνατοτήτων της ιατρικής επιστήμης ενδέχεται να οδηγήσει σε απρόσμενα αρνητικά αποτελέσματα. Θα πρέπει άραγε αυτή την άποψη να την αντιμετωπίσουμε με αρνητική σκέψη ή να δούμε τι ακριβώς συμβαίνει;

Σε μια ταινία του Κρόνενμπεργκ, γυρισμένη μόλις το 1975 («*Rapid*» με ανόητη ελληνική μετάφραση «*Λυσσασμένες στα νύχια του τρόμου*»), μετά από ένα ατύχημα και μια πρωτοποριακή επέμβαση σε μια ειδική κλινική του Καναδά, η ηρωίδα αποχτά στο μπράτσο της ένα είδος σαρκικής βελόνας ... φαλλού, που μέσω αυτής μεταδίδεται μια ανεξέλεγκτη επιδημία. Ο Καναδός σκηνοθέτης εμμέσως πλην σαφώς προβλέπει το

AIDS και τη σεξουαλική καταγωγή του, αλλά και πιθανά παρασκήνια (η εκδοχή πως ο ιός του AIDS παρασκευάστηκε ή εξετράπη δια μεταλλάξεως σε εργαστήρια παραμένει ισχυρή). Ωστόσο, και στο «*Σκάνερς*» ο ίδιος σκηνοθέτης διατυπώνει ένσταση για την υψηλή τεχνολογική εξέλιξη της ιατρικής.

Κατά τα άλλα, την Ιατρική θα πρέπει να την αναγνωρίσουμε να διατρέχει πολλές ταινίες... παραπλεύρως. Όταν με πετυχημένο τρόπο δείχνεται η εμφάνιση των «παράπλευρων» θυμάτων των πληγέντων από πυρηνικές εκρήξεις ή διαφυγές («*Επόμενη μέρα*») ή όταν βλέπουμε πάσχοντες από καρκίνο που υφίστανται χημειοθεραπείες και ακτινοβολίες (π.χ. «*Φιλαδέλφεια*»). Πρόσφατα, η πιο καλή περίπτωση εμφανίστηκε στο «*Υποβρύχιο K-19*» της Κάθριν Μπίγκελντ που βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα που συνέβησαν σε πυρηνικό σοβιετικό υποβρύχιο το 1961. Μετά από διαφυγή ατομικής ενέργειας από τον πυρηνικό αντιδραστήρα του υποβρυχίου, βλέπουμε οπτικά τις τρομερές επιφανειακές δερματικές βλάβες για να ακολουθήσουν τα δευτερογενή συμπτώματα (έμμετοι κτλ.). Όσο για την κλωνική αναπαραγωγή που είναι πλέον πολύ της μόδας, τη βλέπουμε συχνά. Είναι ο στρατός των κλώνων στο δεύτερο επεισόδιο του «*Πολέμων των άστρων*», ενώ ακόμα είδαμε διπλό (αυτός και ο κλώνος του) τόσο τον Σβαρτσενέγκερ όσο και τον Ζαν Κλοντ Βαντάμ. Ωστόσο, αυτές οι καταστάσεις είναι περισσότερο για εντυπωσιασμό παρά για ουσία.

Τα ίδια και χειρότερα συμβαίνουν και στο θέμα της ψυχοπάθειας, για την οποία κάθε σοβαρός άνθρωπος και ειδικός γιατρός αποδέχεται πως πρόκειται για κατ' εξοχή κοινωνική νόσο. Πώς τη βλέπουμε όμως να διατρέχει τις ταινίες; Άλλοτε με έναν θανατηφόρο ρομαντισμό («*Νταβίντ και Λίζα*» του Φρανκ Πέρι, όπου οι δύο ερω-

τευμένοι πάσχουν ψυχικά), άλλοτε ως ένα εκπληκτικό μεν εύρημα για διαφορετικές όμως καταστάσεις (π.χ. ο Άντονι Πέρκινς στην χιτσκοκική «Ψυχώ»). Κάποιες φορές, ως ενοχή που μετατρέπεται σε «τραύμα» και δημιουργεί φοβίες και αμνησίες. («*Η Νύχτα αγωνίας*» του Χίτσκοκ θεωρείται η πρώτη ταινία που ασχολείται με την ... ψυχανάλυση, είναι όντως γοητευτική, αλλά, πέραν των στοιχείων του θρίλερ, η Ιατρική κινείται απλοϊκά).

Αντίθετα, ένα φιλμ που γυρίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του '70 («*Εκβους*» του Σίντνεϊ Λουμέτ με τον Ρίτσαρντ Μπάρτον, ανέδειξε υπέροχα την ψυχαναλυτική μεθοδολογία και έδειξε πως ο ψυχαναλυτής, για να είναι λειτουργικός προς τον θεραπευόμενο, πρέπει απαραίτητως να αυτοψυχαναλύεται.

Ωστόσο, πολύ σύντομα το σύγχρονο αμερικανικό θρίλερ οχυρώθηκε πίσω από την ψυχοπαθολογία και τη χρησιμοποίησή της ως πρόσχημα για χυδαίες ταινίες γραφικού τρόμου, όπου διάφοροι ανεξέλεγκτοι ψυχοπαθείς σφάζουν με τσεκούρια, μαχαίρια, μπαλτάδες και γάντζους. Βεβαίως, ο Τζον Μακ Ντότον στο τολμηρότατο και αρχικά απαγορευμένο «*Πορτρέτο ενός δολοφόνου*» φαίνεται κάπου να περνάει μια αρκετά γνωστή αρχή της λεγόμενης Αντιψυχιατρικής, που περίπου κωδικοποιείται: «*Όποιος σκοτώνει, εκτονώνεται και πιθανά θεραπεύεται*».

Επίσης, ο Τζον Κάρπεντερ με την «*Νύχτα με τις μάσκες*» δείχνει να αποδέχεται μια γνωστή

πλέον άποψη (διάβαζε και Δρ. Καγκελάρη; «*Η σχιζοφρένεια είναι στα μάτια των άλλων*») πως η ψυχοπάθεια «μεταδίδεται» μέσα από το βλέμμα, τη συμπεριφορά, την κακή, την τραυματισμένη επικοινωνία των άλλων των διπλανών μας.

Η σειρά του Hannibal Lector και των τριών πλέον ταινιών της «*Σιωπής των αμνών*» αντιμετωπίζει την ψυχοπάθεια ... σοφιστικά με μια φιλοσοφική θεώρηση κι όχι ως Ιατρική περίπτωση.

Στην ιατρική πάντως θα πρέπει να συμπεριλάβουμε τα φαινόμενα ατομικής ή μαζικής «καταληψίας» ή και υστερίας. Κάποιες ταινίες διαχειρίστηκαν το θέμα σωστά, ιδιαίτερα εύστοχα. Στον «*Εξορκιστή*» (1973) ο Γουίλιαμ Φρίνκτιν θέτει το θέμα και εθνολογικά και θρησκευτικά, αλλά και ψυχαναλυτικά. (Να θυμίσω το 1976 και την «*Εκρηξη οργής*» του Ντε Πάλμα, όπου η έφηβη ηρωίδα Κάρι κινητοποιεί τις τηλεκινητικές ικανότητές της για να εκτονωθεί από την αφόρητη οικγενειακή, κοινωνική και σεξουαλική καταπίεση, τονίζοντας και το θέμα της καταπιεσμένης λίμπιντο. Προσωπικά πιστεύω πως στον «*Εξορκιστή*» υπερτερεί η ψυχαναλυτική, κοινωνιολογική ματιά.

Μου κάνει εντύπωση επίσης μια ταινία από τη δεκαετία του '90. Ο Τοντ Χέινς, χρησιμοποιώντας τη γνωστή σταρ Τζούλι Αν Μουρ στο «*Safe*», εκφράζει την άποψη πως οι κοινωνικές, οικογενειακές και ατομικές πιέσεις, οι νέες συνθήκες ζωής, η υποκριτική επικοινωνία των μεσοαστών οδηγεί σε τέτοιες ψυχικές αντιροπήσεις ώστε κάποιος ή κάποια μπορεί να πάθει εκτεταμένη αλλεργία

David Landis Fick, Narcissus, 1977.

και να χρειάζεται ειδικός χώρος για να απομονωθεί και να γλιτώσει. Αν αυτό φαίνεται «επιστημονική φαντασία», τότε ας εξετάσουμε την περίπτωση της κλειστοφοβίας, ιδίως των κρίσεων πανικού που είναι άκρως πιεστικές και, ως συμπτώματα, εμφανίζουν πολλά φαινόμενα που ανήκουν στην αλλεργία (π.χ. λαρυγγοσπασμός). Και, βεβαίως, επειδή τις πιστεύω, δεν γνωρίζω σε ποιες ιατρικές καταστάσεις να κατατάξω τις λεγόμενες αντιλήψεις των εναλλακτικών πραγματικοτήτων. Τι εννοούσε άραγε ο φιλόσοφος των ναρκωτικών Μπάρουζ, όταν διετύπωνε τη ρήση «Δεν υπάρχει πραγματικότητα»; Τη διαχείριση ουσιών για «ταξίδια» ή κάτι άλλο; Αυτό το τελευταίο το «στηρίζουν» και φιλόσοφοι και εμείς, γιατί έχει τη βάση του στη μοντέρνα Φυσική και στη σχέση χώρων, χρόνων, συναισθήματος και στη νέα μοντέρνα αντίληψη για το χρόνο.

Ο Ντέιβιντ Λιντς, κατ' εξοχήν κήρυκας των παράλληλων συμπάντων και των εναλλακτικών πραγματικοτήτων, ολοκληρώνει συνεχώς την άποψή του πάνω σ' αυτό. «Μπλε βελούδο», «Χα-

μένη λεωφόρος», «Τουίν πικς» και ιδίως «Οδός Μαλχόλαντ» είναι στο επίκεντρο. Πρόσφατα, ο Ντε Πάλμα με τη «*Femme Fatale*» πλησίασε στην άποψη.

Πού είναι η ιατρική σε όλα αυτά; Μήπως είναι άρρωστοι (ψυχοπαθείς;) κάποιοι σκηνοθέτες; Μήπως αυτά τα σενάρια δεν έχουν ιατρική βάση, αλλά εκφράζουν απλά ευχή; Δέχομαι την ένσταση, αλλά, πλησιάζοντας την περίπτωση της «Οδού Μαλχόλαντ», βρίσκω πως η ενοχή μιας γυναίκας για το φόνο της φίλης και ερωμένης της την αναγκάζει να επανακατασκευάσει ή να σκηνοθετήσει, μια άλλη αλήθεια, μια άλλη «πραγματικότητα» με τα ίδια πρόσωπα σε άλλους ρόλους και την ενοχή σε αναστολή, μια και το έγκλημα δεν ... έγινε. Σίγουρα αυτή η κατασκευή – διαχείριση είναι στη δικαιοδοσία της Ψυχανάλυσης που, ωστόσο, αφού την ερμηνεύσει, ίσως μας εξηγήσει γιατί αυτά τα παράλληλα σύμπαντα και απαραίτητα είναι αλλά και, κάποιες φορές, θεραπευτικά τουλάχιστο στις οξείες κρίσεις και εκρήξεις του υπαρξιακού μας.